

XXXI. *Verslag van den staat van het armwezen over 1819.*

(Verslag.)

XXXI. *Verslag van den staat van het armwezen over 1819.* (1)

1. MISSIVE VAN DEN MINISTER VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN EN WATERSTAAT, ingekomen den 12den Junij 1820. (2)

's Gravenhage, 7 Junij 1820.

Ik heb de eer U Hoog Edel Gestreng hierbij te doen toekomen het rapport betreffende de gestichten van liefdadigheid, door mij aan de heeren Staten-Generaal uitgebragt overeenkomstig art. 228 der Grondwet.

De Minister van Binnenlandsche Zaken en Waterstaat,
(get.) DE CONINCK.

*Aan den heer President van de
Tweede Kamer der Staten-Generaal.*

2. *VERSLAG wegens de gestichten van liefdadigheid over 1819.*

EDEL MOGENDE HEEREN!

Overeenkomstig art. 228 der Grondwet, heb ik de eer U Edel Mogenden een rapport te doen over de Gestichten van Liefdadigheid.

De hier nevensgaande tabellen bevatten eene beknopte statistiek dier Gestichten. Ik zal die begeleid doen gaan van eenige aanmerkingen omtrent de algemeene slotsommen, welke zij opleveren, en de bijzondere berigten doen volgen, die met derzelver onderwerp in verband staan.

Godshuizen.

Het getal der Godshuizen, onbegrepen de Gestichten voor de Vondelingen, is 710, volgens de opgaven aan het Gouvernement ingezonden, en welke gediend hebben tot bouwstoffen voor de tabel n°. 1. Men houdt zich bij voortduring bezig met nog nadere opgaven in te winnen.

De subsidien, die de Staat verleent, zijn toegestaan aan Gestichten gelegen in gemeenten, die, voor het oogenblik, buiten de mogelijkheid waren hen ter hulp te komen. Die subsidien zullen ophouden, zoodra de financiële staat der gemeenten genoegzaam verbeterd zal wezen.

Onder de lasten en kosten van administratie zijn begrepen de subsidien, die eenige Godshuizen aan andere, mindere instellingen, verleen, als de scholen en werkplaatsen van liefdadigheid.

De bevolking der Godshuizen is zamengesteld uit zieken, oude lieden, weezen van beide kunne, en uit personen met krankzinnigheid behebt.

Er zijn Godshuizen in al de provincien; bijna in al de steden; weinige op het platte land, maar aldaar doet de behoefte aan dezelve zich veel minder gevoelen.

Men houdt zich overal onledig met nuttige verbeteringen, onder welke de vermeerdering van het getal van vertrekken, ten einde de kunne en de onderscheiden soorten van ziekten af te zonderen, als belangrijk kan worden beschouwd. In eenige Gestichten is het getal der bedden verdubbeld, om elken zieke eene afzonderlijke legplaats te kunnen geven.

Verscheiden Godshuizen zijn ook in ruimere, beter ingerigte en beter gelegen gebouwen, overgebragt.

Kleine Godshuizen, eene en dezelfde bestemming hebbende, die

hier en daar verspreid waren, en over welke men moeilijk het noodig toezigt uitoefende, zijn vereenigd geworden.

Er zijn berigten ingewonnen omtrent den staat der Godshuizen bijzonder voor de krankzinnigen bestemd. Eenige beantwoorden aan derzelver bestemming; zij zullen in stand worden gehouden.

Die welke verbeteringen vereischen, en vatbaar daarvoor bevonden zullen worden, zullen insgelijks blijven bestaan. De overige zullen opgeheven, en allengskens eenige nieuwe Gestichten opgericht worden in de gemeenten, die, door gebouwen en andere gunstige omstandigheden, zich daartoe aan de zorg van het Gouvernement zullen voordoen.

Eenige Godshuizen, die eene bestemming hadden verkregen, strijdig met den wil van derzelver stichter, zijn aan het oorspronkelijk oogmerk hunner instelling terug gegeven. Onder het getal dezer Gestichten bevindt zich dat, ten jare 1776, door de Keizerin Maria Theresia, te Meessen (West-Vlaanderen) opgericht, om tot eene schuilplaats voor de kinderen, en tot een toeverlaat voor de weduwen van krijgslieden te dienen.

De voormalige superiorinnen van de Bagijnhoven in de Zuidelijke Provincien hadden verzocht dat hare congregatien zouden worden hersteld in het bezit van de goederen en inkomsten dezer instellingen. Het Gouvernement heeft dit verzoek, volgens de bestaande wetten, niet kunnen inwilligen; maar aan de Provinciale Staten de zorg opgedragen te waken dat de administratien der Godshuizen in het onderhoud der oude bagijnen voorzien, alvorens de inkomsten der Bagijnhoven te doen dienen tot andere meer algemeene uitgaven van liefdadigheid.

De zusters-hospitalinnen blijven voortgaan derzelver godvruchtige pligten wel te vervullen. Verscheiden dier congregatien hebben van het Gouvernement nieuwe statuten en aanmoedigingen bekomen.

De Koning ontwaart, met tevredenheid, den volhardenden en belangloozen ijver van de administrateurs der Godshuizen.

Vondelingen en verlaten kinderen.

De tabel n°. 2 biedt den staat aan der Gestichten tot het opnemen der Vondelingen en verlaten kinderen bestemd. Het

(1) Het verslag werd gedrukt in 8°. voor de leden. Het werd ook opgenomen in de *Nederlandsche Staats-Courant* n°. 153; *Amsterdamsche Courant* n°. 154, 156; *Journal Général des Pays-Bas* n°. 642-644.

(2) Deze missive werd niet gedrukt.

XXXI. Verslag van den staat van het armwezen over 1819.

(Verslag.)

getal dier Gestichten is hetzelfde gebleven, en dat der kinderen is weinig vermeerderd.

De reclames van de administratie der Godshuizen, en de klagen der gemeenten, hebben opgehouden. Het beheer der Gestichten is op verscheiden plaatsen verbeterd, en de zwarigheden die men in het uitbesteden der kinderen ondervond, zijn verminderd. Deze uitkomsten zijn toe te schrijven aan de maatregelen die, in het vorig jaar, met gemeen overleg van U Edel Mogenden, zijn daargesteld.

Andere verbeteringen en bezuinigingen schijnen evenwel nog wenschelijk te wezen; dan, men zal die moeten wachten van de beginselen welke door de wetgeving zullen worden aangenomen, en van de reglementen welke die beginselen ontwikkelen, en derzelver toepassing bepalen zullen.

In de onzekerheid waarin het Gouvernement zich bevond, ten opzichte der in te voeren wijze van onderhoud voor de Vondelingen en verlaten kinderen, heeft hetzelfde, omtrent dit gedeelte der publieke administratie, geene andere, dan halve en onvoldoende maatregelen kunnen nemen.

In de Zuidelijke Provinciën wordt de administratie der Vondelingen en verlaten kinderen nog door de Fransche wetgeving geregeld. In de overige provinciën is dezelve aan reglementen of aan plaatselijke gebruiken onderworpen gebleven. Die reglementen en die gebruiken verzekeren het lot der kinderen niet genoegzaam, en de vigerende wettelijke bepalingen schijnen niet van zoodanigen aard, om algemeen gemaakt te kunnen worden.

Het Gouvernement heeft, zoo als ik gelegenheid heb gehad U Edel Mogenden te zeggen, gevoeld dat de keus van algemeen aan te nemen beginselen, ter invoering van eene eenvormige wetgeving ter materie, moeilijk viel te doen; en dat het overbrengen der onderscheiden belangen, te weten, het belang der kinderen, hetwelk dat der menschheid is, het belang der gemeenten, en dat van den Staat, een vraagstuk oplevert waarvan de oplossing niet gemakkelijk is.

Het Gouvernement heeft zich langen tijd met dit onderwerp bezig gehouden. De uitkomst van zijne overwegingen zal, met vertrouwen, aan U Edel Mogenden worden medegedeeld.

Huiszittende-armen.

In de tabel n°. 3, die de administratie betreft, belast met het verleen van onderstand aan de Huiszittende-armen, is het getal dier administratie opgegeven 4234 te wezen.

Hetgeen ik gezegd heb van de subsidien, die de Staat aan eenige Godshuizen verleent, moet ook gezegd worden van de subsidien van denzelfden aard, die eenige administratie bekomen hebben, welke belast zijn met het verleen van onderstand aan de Huiszittende-armen.

Er zijn dusdanige administratie in al de gemeenten, eenige dorpen uitgezonderd. In deze laatste, weinig bevolkte, gemeenten, en waar geene dotatie aanwezig zijn, wenden de armen zich onmiddellijk tot de ingezetenen; en ik kan U Edel Mogenden de verzekering geven, dat men zich overal beijvert om in derzelver nood te voorzien, met eene milddadigheid die lof verdient.

De tot onderstand gebezigde sommen schijnen gering, wanneer men die vergelijkt met het getal van ondersteunden; dan er is op te merken dat deze laatste niet allen in dezelfde evenredigheid daarin deelen; dat een groot aantal onder dezelven niet, dan bij tusschenpozing, worden ondersteund.

Volgens de tabel n°. 3, zoude het getal der bedeelden in verhouding tot de bevolking gebleven zijn als 1 tot 9, voor het geheele Rijk. Die verhouding verschilt aanmerkelijk. In de eene provincie maakt het getal der bedeelden het 45ste van de bevolking uit, in de andere staat hetzelfde gelijk met het 5de gedeelte.

Ik mag U Edel Mogenden niet onkundig laten, dat, sedert het opmaken van de staten waarvan ik verlangd heb dezelven eene naauwkeurige opgave mede te deelen, een groot getal van personen opgehouden heeft onderstand te behoeven. Volgens kortelings ingekomen berichten, bestaat er zoodanig arrondissement, waar het getal der Huiszittende-armen met 700 verminderd is geworden.

In de gemeenten, waar, uit kracht van 's Konings besluit van den 27sten Februarij 1818, aan de administratie der Huiszittende-armen, subcommissien zijn toegevoegd, zijn deze laatste van een zeer groot nut geweest. Zij hebben krachtadiglijk bijgedragen tot de betere kennis van den staat der armen, en het Gouvernement hoopt dat die instelling, in al de gemeenten, dezelfde uitkomst zal opleveren.

De administratie der Huiszittende-armen blijven lof verdienen. Zij gaan met overleg in de uitdeelingen van den onderstand te werk, en erkennen, van dag tot dag, meer dat dezelve geene

pensioenen tot onderhoud worden mogen; dat die niet gedaan moeten worden dan daàr, waar werkelijk behoefte is; dat het inzonderheid van belang is te vermijden dat dezelve niet de prijs van den overlast en eene aanmoediging voor de luiheid worden.

Die administratie rigten, over het algemeen, derzelver pogingen naar een zeer heilzaam doel, dat om werk te verschaffen aan de tot den arbeid bekwame behoeftigen, die daaraan gebrek hebben; om de zucht tot den arbeid in te boezemen aan degenen die, door neiging of gewoonte, aan den lediggang zijn overgegeven.

Ik heb ter kennis van U Edel Mogenden gebracht dat men, in een klein getal van gemeenten, zwarigheden ontmoet had om de administratie der Huiszittende-armen voltallig te houden. Ik heb de voldoening dezelven thans te berichten, dat de zwarigheden zich zeldzamer voordoen, en dat het Gouvernement hopen kan niet in de grievende noodzakelijkheid te zullen komen van tot drangmiddelen toevlugt te nemen om, in eenige plaatsen, eenen pligt van menschelijkheid te doen nakomen, die overal elders met zooveel ijver wordt vervuld.

Aan het besluit van den Koning, ingevolge hetwelk de administratie der Huiszittende-armen voor de behoeftige Israëlieten, subsidien moeten erlangen, even als al de andere administratie van denzelfden aard, wordt allengkens executie gegeven. Binnen eenige gemeenten heeft deze vaderlijke bepaling, welke door regtvaardige klagen van de zijde der Israëlieten noodzakelijk was gemaakt, eenige hinderpalen ontmoet; maar dezen zullen eerlang uit den weg worden geruimd door de Provinciale Staten, welke zich rekenschap zullen doen geven van de omstandigheden, die dezelve hebben doen ontstaan.

De onderstand dien het Gouvernement verleent aan de slagtoffers van brand en andere onvoorziene rampen, door middel van een gedeelte van het fonds voor *kwade posten* van de directe belastingen, jaarlijks uitgedeeld wordende aan degenen die, zonder dezen onderstand, het getal der armen zouden kunnen vermeerderen, is van eenen heilzamen invloed.

Buiten en behalve dezen onderstand, verleent het Gouvernement er nog eenen, uit de schatkist, aan de personen, die, door andere, even eens boven de menschelijke voorziening verheven ongelukken, kortstondig tot behoefte worden gebracht, wanneer die personen regt verkregen hebben op de erkenenis der natie of op de weldadigheid van het Hoofd des Staats. Deze onderstand die, bij wijze van gratificatie, wordt verleend, heeft, in het laatste jaar, f 8000 bedragen.

Talrijke milde giften door den Koning, uit deszelfs bijzondere fondsen gedaan, voor objecten welke uit hunnen aard tot de bemoeijenissen van mijn Departement betrekking hadden, hebben nieuwe bewijzen van Hoogstdeszelfs weldadigheid opgeleverd. Deze heeft zich voornamelijk doen zien gedurende de rampen, welke, in den afgelopen winter, eene groote uitgestrektheid lands hebben getroffen, en die zich aan een groot aantal van huisgezinnen hebben doen gevoelen.

Dit schoon voorbeeld is door de natie nagevolgd. Eene som van f 500,000 is ingezameld geworden, om tot ondersteuning te verstrekken van de slagtoffers der overstromingen; er is eene commissie benoemd ten einde het gebruik der ingezamelde gelden te regelen. In de eerste behoeften der noodlijdenden is voorzien: de min gegoede bewoner is in staat gesteld geworden zijne nijverheid te hervatten; en, dank zij der weldadigheid van den Koning en den liefdadigen geest zijner onderdanen, eene geduchte ramp vond twee vruchtbare bronnen van vertroosting en leniging.

Armen-scholen.

De scholen, uitsluitend voor de armen bestemd, die het onderwerp der tabel n°. 4 uitmaken, zijn 197 in getal, onbegrepen die, welke sedert kort georganiseerd zijn te Brussel, in het bedelaars-werkhuis te Tercameren (Zuid-Brabant), en te Doornik (Henegouwen).

Deze nuttige instellingen worden merkbaar verbeterd, en derzelver getal zal, van tijd tot tijd, toenemen door de zorg der plaatselijke besturen, die overtuigd zijn dat dezelve tot de vermindering van het getal der armen kunnen bijdragen.

In verscheiden gemeenten, waar het aan geschikte lokalen ontbrak om Armen-scholen op te rigten, zijn die door de administratie van liefdadigheid aangekocht. Andere zijn door de gemeenten geldeloos afgestaan.

In de provinciën Zuid-Brabant, Limburg en Luik, alwaar weinig instellingen van dezen aard bestaan, gaan de plaatselijke autoriteiten, met zorg en volharding, tot oprigting van dezelve over.

Het Gouvernement moedigt de prijzenswaardige pogingen aan der administratie van liefdadigheid, door deze behulpzaam te wezen

XXXI. *Verslag van den staat van het armwezen over 1819.*

(Verslag.)

in de voorziening der kosten van eerste inrigting, en somtijds in de jaarlijksche uitgaven der scholen; maar de subsidien, die tot deze laatste uitgaven moeten dienen, en die de jaarlijksche lasten van den Staat vermeerderen, zullen ophouden zoodra die te ontberen zullen zijn.

Banken van leening.

De tabel n°. 5 behelst den staat der Banken van leening. Het Groot-Hertogdom Luxemburg is nog verstoken van een gesticht van dien aard. Er zal een zoodanig worden opgericht, zoodra men de noodige fondsen tot deszelfs dotatie bij een gebragt zal hebben.

In de gemelde tabel zijn niet begrepen de Banken van leening waarvan de oprigting in 1818 en 1819 is toegestaan, de berigten deswege ingekomen onvoldoende bevonden zijnde.

In mijn vorig rapport heb ik plaatsen opgegeven waar de Banken van leening, in 1818 bepaald, opgericht moeten worden. Die, welke in 1819 zijn toegestaan, waren verzocht voor Delfshaven, Alphen (Zuid-Holland), en voor het Heerenveen (Vriesland).

Werkplaatsen van liefdadigheid.

Onderscheiden omstandigheden, waarover ik het noodeloos acht U Edel Mogenden te onderhouden, hebben belet dat in de provincien Luik, Limburg, Luxemburg, Utrecht, Zuid-Brabant, Overijssel, Namen en Drenthe, werkplaatsen van liefdadigheid werden opgericht, of verhinderd dat die, welke aldaar opgericht waren, in stand bleven.

Daar, waar de noodzakelijkheid zich er toe mogt doen gevoelen, zullen nieuwe werkplaatsen van liefdadigheid worden opgericht, door de administratie met den onderstand aan de Huiszittende-armen belast, met gemeenschappelijk overleg van de plaatselijke besturen. Dit middel om aan de behoeftigen, die kortstondig gebrek aan werk hebben, eenen arbeid te verschaffen tot welken zij geschikt zijn, zal niet verzuimd worden; en men zal er op bedacht zijn, dat het nergens een onafgebroken of te drukkende last worde.

De werkplaatsen van liefdadigheid schijnen niet alle even zeer te beantwoorden aan het doel, dat men zich, bij derzelver oprigting, had voorgesteld. Daar zijn er, waarvan het beheer voor verbetering vatbaar is. Het Gouvernement wacht deze, met vertrouwen, van het oordeel en den ijver der plaatselijke besturen.

De werkplaats te Gent blijft van veel nuts zijn, en derzelver beheer schijnt weinig te wenschen over te laten.

Een gesticht dat, bij gebreke van genoegzaam zekere berigten, niet begrepen is geworden in de tabel n°. 6, is, in 1818, aan de stad Amersfoort (Utrecht), toegestaan. In 1819 is er geene werkplaats van liefdadigheid gedecreteerd.

Bedelaars-werkhuizen.

De tabel n°. 7 is betrekkelijk tot de Bedelaars-werkhuizen. Dat van de provincie Limburg, in 1819 eerst opengesteld, en omtrent hetwelk men nadere berigten inwacht, is in die tabel niet begrepen geworden.

Die welke voor Huissen (Gelderland), en voor Veere (Zeeland), zijn gedecreteerd, zijn nog niet opengesteld. Alles doet evenwel gelooven dat zulks, in den loop van het jaar, zal kunnen plaats hebben.

In de provincie West-Vlaanderen, zijn drie Bedelaars-werkhuizen waarvan de bevolking niet zeer aanzienlijk is. Er is aan het Gouvernement voorgesteld om twee van dezelve op te heffen, en al de bedelaars der provincie naar dat te Brugge over te brengen, hetwelk alleen in stand zoude blijven. Die verandering schijnt verdoelen aan te bieden; dezelve maakt nog het punt eener beraadslaging uit.

Ik heb, in een vorig rapport, doen opmerken dat er nieuwe verordeningen noodig schenen voor de administratie der Bedelaars-werkhuizen, en inzonderheid voor de wijze om in de uitgaven van die huizen te voorzien.

In der daad, er werd in die uitgaven voorzien door eene som van f 100,000 op de schatkist toegekend, en door eene heffing op de inkomsten der gemeenten. Deze heffing had de bevolking, ongelet op het getal der bedelaren, ten grondslag. Zekere gemeenten hadden, in de Bedelaars-werkhuizen, een groot aantal van personen; andere weinig; eenige in het geheel geen. De wijze waarop in de uitgaven der gestichten werd voorzien, moest diensvolgens klagten doen rijzen.

De Koning heeft beslist dat de bedelaars, in de Bedelaars-

werkhuizen, zouden worden onderhouden door de gemeenten, waar zij derzelver domicilie van onderstand hebben; dat jaarlijks de prijs der daggelden zoude worden bepaald door het Departement van Binnenlandsche Zaken, voor elk gesticht; en dat de som op de Staatsbegroting toegekend, voortaan alleen gebezigd zoude worden tot subsidien aan de gemeenten te verleenen, voor welke de last van hare bedelaars te onderhouden toevalliglijk te bezwarend zoude zijn.

Deze, meer regtvaardige maatregel, is daarenboven geschikt voorgekomen tot handhaving en vermeerdering van den geest van bezuiniging, die in de Bedelaars-werkhuizen heerschen moet; door het belang dat de gemeenten er bij zullen hebben dat die geest daarbij behouden en verbreid worde.

U Edel Mogenden zullen ontwaren, dat de prijs der daggelden van onderhoud en voeding in die gestichten verschilt in de verhouding van 21 tot 38 cents. Het is niet te ontveinen, dat die uitgaaf in eenige te hoog is, en dat, in het algemeen, de kosten van administratie in verscheidene voor verminderingen vatbaar schijnen. Verbeteringen, te dien opzichte, alsmede in het inwendig beheer, schijnen wenschelijk.

Eene herziening van de reglementen, die voor de Bedelaars-werkhuizen, onder het vorig bestuur, zijn vastgesteld, en van welke eenige verordeningen niet meer overeenstemmen met onze instellingen of in onbruik geraakt zijn, zal noodzakelijk wezen.

Vermeerdering der inkomsten.

De jaarlijksche inkomsten, van allerlei aard, der Gestichten van liefdadigheid, beloopt meer dan f 10,000,000.

Deze inkomsten zijn voorzeker aanzienlijk; evenwel zouden die ontoereikend worden bijaldien dezelve niet vermeerderden. De bevolking van het Rijk groeit ieder jaar met ongeveer 50,000 zielen aan, en de behoeftige klasse heeft een aanzienlijk deel in dien aanwas.

Donatien en legaten, welker bron, de weldadigheid der inwoners, onuitputbaar schijnt, vermeerderen, jaar op jaar, en aanmerkelijk, het erfdeel van den arme.

Ontdekkingen van verduisterde domeinen, alienatien en aflossingen, die door meer voordeelige beleggingen der kapitalen worden gevolgd, komen bij die eerste oorzaak der vermeerdering van de inkomsten.

Er zijn, in den loop van 1819, door de Gedeputeerde Staten der onderscheiden provincien bij de 300 autorisatie verleend tot alienatien, en tot het op nieuw beleggen van kapitalen.

De inkomsten spruitende uit de donatien en legaten, waarvan de aanvaarding door den Koning in 1819 is geautoriseerd, zijn ongeveer f 70,000; en die, uit de geusurpeerde of verduisterde domein-goederen voor welke in bezittingen, gedurende hetzelfde jaar, zijn toegestaan, f 40,000.

Bijzondere instellingen.

Er blijft mij over te spreken van de bijzondere instellingen. Alle houden zich in stand, breiden derzelver takken uit, en vernieuwen aldoo hare weldaden. Derzelver opgang is toe te schrijven aan de menschevriendheid van derzelver achtungwaardige stichters, en aan den steun dien zij gestadiglijk vinden in den Koning, en in Zijn Doorluchtig Geslacht.

De eerste uitkomsten van het vaderlandlievend genootschap hetwelk door den Prins Frederik der Nederlanden wordt beschermd en bestierd, aan zijne verwachtingen beantwoordende, deden eenen, elken dag toenemenden, bloei voorspellen.

De Maatschappij van Weldadigheid rekent thans meer dan 20,000 leden, en reeds is eene groote uitgestrektheid gronds bebouwd. Meer dan 200 nieuwe huizingen zijn gerezen op velden die onvruchtbaar en woest waren. Het meerder getal dier huizingen is bewoond door armen, die in de kolonie en werk en middelen van bestaan vinden.

De Maatschappij heeft twee geldleeningen gedaan, de eene van f 80,000, en de andere van f 100,000. Zij heeft het genoeg gehad die binnen zeer korten tijd voltallig te zien, en zulks zal ongetwijfeld hetzelfde zijn met eene derde, welke dezelve voornemens is te doen.

Het getal der kolonisten welke zich, op het einde der maand Junij, in de stichting zullen bevinden, brengt men op meer dan 1,400.

De overeenkomsten, welke de Maatschappij met de administratie van liefdadigheid aangaat, zijn deze voordeelig; de nakoming van dezelve is aan de Maatschappij door de gemeentebesturen gewaarborgd; zij worden aan de goedkeuring der Provinciale Staten, en aan die van den Koning, onderworpen.

XXXI. Verslag van den staat van het armoezen over 1819.

(Verslag.)

De Maatschappij die ten zinspreuk heeft *Tot Nut van het Algemeen*, vangt aan haren heilzamen invloed over de Zuidelijke Provinciën uit te breiden.

Twee afdeelingen dier Maatschappij zijn in de provinciën Antwerpen en West-Vlaanderen opgericht; dit voorbeeld zal niet zonder navolgers blijven.

Er zijn nieuwe spaarbanken opgericht. Thans worden er 48 geteld in de provinciën Holland, Gelderland, Zeeland, Utrecht, Vriesland, Overijssel en Groningen. Het is U Edel Mogenden bekend, dat het Gouvernement voornemens is die wijze en voorzienende instelling voort te planten. De krachtadige medewerking der Maatschappij *Tot Nut van het Algemeen* geeft het Gouvernement de hoop allengskens zijne bedoeningen te dien opzichte, in al de provinciën, zich te zien verwezenlijken.

Het Genootschap der *Charité Maternelle* te Verviers, heeft vleijende aanmoedigingen ontvangen. Mevrouw de Prinses van Oranje heeft den titel van Beschermer van dat genootschap aanvaard, en, bij dit blijk van Hare tevredenheid, eene aanzienlijke jaarlijksche gift gevoegd.

Het Genootschap, tien jaren geleden te Rotterdam, onder de benaming van *Vrouwen voor Vrouwen* opgericht, heeft meer dan 1300 kraamvrouwen verzorgd. De Koningin en Vorstinnen uit het Koninklijk Huis vereeren dat genootschap met eene bijzondere bescherming.

Het strekt het Gouvernement tot genoegen al de particuliere instellingen aan de algemeene erkenning kenbaar te maken. Dezelve zijn zeer nutte medehelpsters voor de overige gestichten van liefdadigheid.

Van dien aard zijn ook de *vrije godshuizen* der *Ursulijnen* en van *Ste Geertruida* te Brussel; en het *vrije godshuis* voor de blinde vrouwen, te Leuven. Zij doen eer aan hen die dezelve hebben gesticht, en aan hen die, door hunne milde giften, dezelve in stand houden. Zonder eenige dotatie onderhoudt men in de *vrije godshuizen*, te Brussel, meer dan 400 oude lieden van beider kunne.

Het Instituut voor blinden te Amsterdam, en dat voor doof-

stommen te Groningen, blijven voortgaan eene bijzondere vermelding te verdienen.

Eene bijzondere instelling, over welke ik U Edel Mogenden nog moet onderhouden, is die aan welke de Staat het Gesticht, te Leyden opgericht, voor de verminkte militairen te danken heeft. Geboren te midden der gebeurtenissen, welke de natie hare onafhankelijkheid terug hebben doen erlangen, heeft hetzelfde zich sedert eervol staande gehouden.

Deze vaderlandlievende instelling onderhoudt 100 personen in het huis te Leyden, en deelt daarenboven talrijke ondersteuning uit aan verminkte militairen. De weduwen en de kinderen van een groot getal hunner, voor het vaderland gesneuvelden, wapenbroeders, deelen in de weldaden der instelling. Hare inkomsten bestaan uit vrijwillige giften, jaarlijks ingezameld.

U Edel Mogenden zullen, uit al deze mededeelingen, ontwaren dat het getal der armen minder aanzienlijk is, dan men hetzelfde aanvankelijk had opgegeven; dat het getal der gestichten, die ten doel hebben dezelve te ondersteunen, vermeerderen; dat, over het algemeen, die gestichten bloeiend zijn; dat de bedoelingen der plaatselijke besturen eene meer algemeene, meer nuttige rigting nemen; en dat de afzonderlijke weldadigheid dezelve krachtadig behulpzaam is.

Het Gouvernement stelt die gevoelens op prijs, deelt er in, en voedt dezelve. Alles noopt te gelooven dat de staat der armen, van jaar tot jaar, zal verbeteren, zonder dat de natie andere opofferingen te doen hebbe, dan die geheel vrijwillige, welke zij zoo edelmoediglijk doet, en die hare denkwijze en haren inborst tevens tot eer verstreken.

'sGravenhage, den 7den Junij 1820.

De Minister van Binnenlandsche Zaken
en Waterstaat.

(get.) DE CONINCK.

XXXI. Verslag van den staat van het armwezen over 1819.

(Bijlage behoorende bij het Verslag.)

TABEL der Godshuizen. (N°. 1.)

PROVINCIEËN.	Getal der gestichten.	I N K O M S T E N .					U I T G A V E N .			Bevolking der gestichten.
		Dotatiën.	Collecten.	S U B S I D I Ë N		TOTAAL.	Lasten en kosten van admi- nistratie.	Onderhoud en voeding.	TOTAAL.	
				van de gemeenten.	van den Staat.					
Noord-Brabant . . .	28	f 48,929	f 5,990	f 11,300	"	f 61,219	f 4,743	f 56,476	f 61,219	518
Zuid-Brabant . . .	38	353,153	"	53,865	"	407,018	104,562	302,456	407,018	2,556
Limburg	22	84,907	2,372	972	"	88,251	11,935	76,316	88,251	1,461
Gelderland	54	226,965	2,246	4,250	"	233,461	29,463	203,998	233,461	1,646
Luik	23	165,360	4,439	8,421	f 1,890	180,110	48,191	131,919	180,110	1,512
Oost-Vlaanderen . .	34	156,173	20	51,666	"	207,859	27,573	180,286	207,859	1,591
West-Vlaanderen . .	73	198,339	10,805	18,813	"	227,957	33,025	194,922	227,957	2,259
Henegouwen.	43	189,565	11,863	9,588	"	211,016	27,690	183,326	211,016	1,939
Holland	250	301,089	115,362	1,180,952	1,895	1,599,298	266,513	1,332,785	1,599,298	16,556
Zeeland	14	29,394	3,511	67,438	"	100,343	18,757	81,586	100,343	986
Namen	4	72,577	"	5,603	"	78,180	16,986	61,194	78,180	620
Antwerpen	38	177,779	34,766	66,519	"	279,064	61,585	217,479	279,064	3,138
Utrecht	25	49,952	1,627	6,293	"	57,872	10,195	47,677	57,872	559
Vriesland.	23	34,623	18,391	26,905	"	79,919	7,156	72,763	79,919	842
Overijssel.	25	74,433	4,500	16,328	"	95,261	3,933	91,328	95,261	718
Groningen	10	30,625	336	333	"	31,294	3,514	27,780	31,294	653
Drenthe	4	1,100	1,000	2,200	"	4,300	780	3,520	4,300	226
Luxemburg	2	9,859	230	321	"	10,410	1,697	8,713	10,410	262
	710	f 2,199,822	f 217,458	f 1,531,767	3,785	f 3,952,832	f 678,308	f 3,247,524	f 3,952,832	38,042

AANMERKINGEN. De vermeerderingen van inkomsten, gedurende 1817 en 1818, uit de donatiën en legaten, de aliëniën, het op nieuw beleggen van kapitalen, en de toegestane in bezit stellingen voor verduisterde domeinen, gesproten, zijn in dezen staat niet begrepen.

XXXI. *Verslag van den staat van het armwezen over 1819.*

(Bijlage behoorende bij het Verslag.)

TABEL der gestichten voor *Vondelingen en verlaten Kinderen.* (N°. 2.)

PROVINCIE.	Getal der gestichten.	Getal der kinderen.	Bedrag der uitgaven.	BEDRAG DER INKOMSTEN.			
				Vaste goederen, renten en uitkeeringen.	Subsidien door de gemeenten verleend.	Subsidien door den Staat verleend.	TOTAAL.
Zuid-Brabant	2	2,474	f 94,372.60	f 793.22	"	f 84,215.70	f 85,008.92
Antwerpen	3	2,300	72,864.00	650.00	"	72,553.20	73,203.20
Oost-Vlaanderen	3	787	32,492.03	100.00	"	30,369.09	30,469.09
West-Vlaanderen	4	412	19,732.21	400.00	"	15,966.35	16,966.35
Henegouwen	2	1,417	57,820.66	14,181.04	"	36,880.14	51,061.18
Namen	1	842	36,213.02	"	"	21,606.17	21,606.17
Luik	1	392	10,103.57	250.10	"	10,660.44	10,910.54
Limburg	1	295	15,113.80	"	"	15,113.80	15,113.80
Luxemburg	1	218	14,157.68	1,595.97	"	12,635.11	14,231.08
Holland	1	4,419	420,762.00	30,485.00	f 290,277.00	100,000.00	420,762.00
	19	13,556	f 773,631.57	f 48,455.33	f 290,277.00	f 400,000.00	f 738,732.33

AANMERKINGEN. De tegenwoordige staat is, voor zoo veel de Zuidelijke Provinciën betreft, volgens de gearresteerde begrootingen voor de dienst van 1819 opgemaakt, en, voor zoo veel Holland aangaat, volgens beknopte opgaven.

Het onderscheid dat, ten aanzien der Zuidelijke Provinciën, tusschen het beloop der uitgaven en dat der inkomsten bestaat, is door het slot der rekening op den 31sten December 1818, vereffend geworden.

Onder het getal der kinderen in het gesticht van Holland zijn er meer dan 700, die niet geheel en al tot de klasse der vondelingen en verlaten kinderen behooren.

XXXI. *Verslag van den staat van het armwezen over 1819.*

(Bijlage behoorende bij het Verslag.)

TABEL der administratiën voor de Huiszittende-armen. (N°. 3.)

PROVINCIEËN.	Getal der administratiën.	I N K O M S T E N .					U I T G A V E N .			Getal der bedeelde armen.
		Dotatiën.	Collecten.	S U B S I D I Ë N		TOTAAL.	Lasten en kosten van administratie.	Bedeelingen van allerlei aard.	TOTAAL.	
				van de gemeenten.	van den Staat.					
Noord-Brabant .	208	141,763	30,514	31,890	1,125	205,292	9,650	195,642	205,292	21,431
Zuid-Brabant . .	336	403,571	74	"	"	403,645	84,810	318,835	403,645	95,346
Limburg	341	141,813	3,233	244	"	145,290	11,967	133,323	145,290	33,679
Gelderland . . .	255	85,524	92,562	21,350	"	199,436	7,745	191,691	199,436	18,192
Luik	360	103,239	3,584	34,707	"	141,530	12,182	129,348	141,530	48,758
Oost-Vlaanderen .	285	321,307	54,745	96,863	"	472,915	41,097	431,818	472,915	69,484
West-Vlaanderen .	249	224,541	38,933	179,098	568	443,140	33,800	409,340	443,140	78,947
Henegouwen. . .	417	319,845	4,076	11,078	"	334,999	45,694	289,305	334,999	11,992
Holland	706	261,838	358,083	581,450	2,160	1,203,531	81,267	1,122,264	1,203,531	104,951
Zeeland	191	49,931	63,038	28,014	"	140,983	8,719	132,264	140,983	7,847
Namen	246	36,370	305	2,147	"	38,822	2,363	36,459	38,822	19,747
Antwerpen . . .	143	121,036	21,753	83,841	"	226,630	22,562	204,068	226,630	19,001
Utrecht	137	53,551	81,868	38,497	603	174,519	16,907	157,612	174,519	7,853
Vriesland . . .	86	113,271	157,180	196,382	"	466,833	8,450	458,383	466,833	15,350
Overijssel. . . .	113	34,067	57,968	18,870	"	110,905	3,259	107,646	110,905	6,637
Groningen . . .	103	24,971	124,883	12,971	98	162,923	2,482	160,441	162,923	6,444
Drenthe	41	4,308	28,233	266	"	32,807	572	32,235	32,807	2,153
Luxemburg . . .	17	10,932	4,116	945	"	15,993	1,543	14,450	15,993	5,367
	4,234	2,451,878	1,125,148	1,338,613	4,554	4,920,193	395,069	4,525,124	4,920,193	573,179

AANMERKINGEN. De vermeerderingen van inkomsten, gedurende 1817 en 1818, uit de donatiën en legaten, de aliënatiën, het op nieuw beleggen van kapitalen, en de toegestane in bezit stellingen voor verduisterde domeinen, gesproten, zijn in dezen staat niet begrepen.

XXXI. Verslag van den staat van het armwezen over 1819.
(Bijlage behoorende bij het Verslag.)

TABEL der Armen-scholen. (N°. 4.)

PROVINCIEËN.	Getal der scholen.	I N K O M S T E N .						U I T G A V E N .			Getal der leerlingen.
		Dota- tiën.	Col- lecten.	S U B S I D I Ë N			TOTAAL.	Kosten van admini- stratiën.	Kosten van onderwijs.	TOTAAL.	
				van de armbe- sturen.	van de gemeenten.	van den Staat.					
Noord-Brabant . .	3	"	f 450	f 1,280	"	"	f 1,730	f 213	f 1,517	f 1,730	312
Gelderland . . .	11	f 328	477	830	f 3,162	50	4,847	429	4,418	4,847	1,300
Oost-Vlaanderen .	9	30,798	377	3,164	11,509	"	45,848	9,768	36,080	45,848	487
West-Vlaanderen .	6	20,962	13,411	1,800	6,000	"	42,173	26,372	15,801	42,173	465
Henegouwen . . .	10	3,773	"	1,440	164	200	5,577	704	4,873	5,577	2,318
Holland	31	3,097	8,721	701	77,074	"	89,593	4,947	84,646	89,593	14,018
Zeeland	3	812	"	"	"	"	812	"	812	812	260
Namen	1	1,829	"	"	"	"	1,829	150	1,679	1,829	500
Antwerpen . . .	12	"	"	588	2,182	"	2,770	"	2,770	2,770	1,102
Utrecht	6	1,763	2,090	1,585	2,588	"	8,026	40	7,986	8,026	2,105
Vriesland	6	"	1,082	"	5,900	"	6,982	450	6,532	6,982	1,372
Overijssel	3	"	"	297	1,658	"	1,955	"	1,955	1,955	549
Groningen	7	52	500	1,200	2,200	750	4,702	800	3,902	4,702	1,000
Drenthe	1	"	"	300	"	"	300	"	300	300	70
Luxemburg . . .	88	3,117	36	1,236	3,342	1,850	9,581	258	9,323	9,581	2,792
	197	f 66,531	f 27,144	f 14,421	f 115,779	f 2,850	f 226,725	f 44,131	f 182,594	f 226,725	28,650

XXXI. *Verslag van den staat van het armwezen over 1819.*

(Bijlage behoorende bij het Verslag.)

TABEL der Banken van Leening. (N°. 5.)

PROVINCIE.	Getal der banken.	Bedrag van de kapitalen die tot het beleenen gebruikt worden.	Aan wie de kapitalen toebehooren.	Voordeel dat de Banken 's jaars opleveren, na aftrek van alle onkosten.	Wie die voordeelen trekt.
Noord-Brabant . . .	4	f 15,000	Aan de pachters der Banken van leening.	f 4,510	De Steden.
Zuid-Brabant . . .	2	513,382	Aan de Godshuizen, aan de geëmploijeerden der Banken van leening.	15,533	De Godshuizen.
Limburg	1	42,500	Aan de Gemeenten, aan de Bureaux van weldadigheid, en aan de Godshuizen.	3,484	De armen.
Gelderland	15	16,550	Aan partikulieren.	5,549	De pachters.
Luik	1	94,500	Aan de Godshuizen, en aan de Bureaux van weldadigheid.	"	De armen.
Oost-Vlaanderen . .	3	244,085	Aan de Godshuizen, aan de geëmploijeerden der Banken van leening, en aan de Bureaux van weldadigheid.	17,379	Idem.
West-Vlaanderen . .	3	270,521	Idem.	6,529	De Godshuizen.
Henegouwen. . . .	2	176,954	Idem.	3,626	Idem.
Holland	26	1,688,122	Aan de Gemeenten, aan partikulieren en aan de Godshuizen.	104,857	De Steden, de pachters, en de Godshuizen. (a.)
Zeeland	8	44,600	Aan de Gemeenten, aan partikulieren, en aan de pachters.	4,473	De Steden, partikulieren en de pachters. (b.)
Namen	1	65,000	Aan de Godshuizen, aan de geëmploijeerden der Banken van leening, en aan de Bureaux van weldadigheid.	954	De armen en de Godshuizen.
Antwerpen	2	346,568	Idem.	17,369	Idem.
Utrecht	6	221,761	Aan de Gemeenten, aan de Godshuizen, aan de armen, en aan de pachters.	5,018	De Steden, de Godshuizen en de pachters.
Vriesland.	9	34,350	Aan de Gemeenten, aan partikulieren, en aan de pachters.	4,047	De Godshuizen en de pachters.
Overijssel.	3	34,120	Aan de pachters.	3,412	De Steden, de Godshuizen en de armen.
Groningen	3	146,000	Idem.	4,525	De Weeshuizen, de Steden en de pachters.
Drenthe	1	1,000	Aan een partikulier.	100	De pachter en de Gemeente.
	90	3,955,013		201,365	

AANMERKINGEN. (a) Men heeft hier niet dan het bedrag der kapitalen en voordeelen van 19 Banken van leening kunnen brengen, uithoofde dat men geene naauwkeurige opgaven omtrent de 7 andere had.

(b) Men heeft hier niet dan het bedrag der kapitalen en voordeelen van 6 Banken van leening kunnen brengen, uithoofde dat men geene naauwkeurige opgaven omtrent de 2 andere had.

XXXI. Verslag van den staat van het armwezen over 1819.

(Bijlage behoorende bij het Verslag)

TABEL der Werkplaatsen van liefdadigheid. (N°. 6.)

PROVINCIE.	Getal der werkplaatsen.	I N K O M S T E N .						U I T G A V E N .				Getal der armen, bezig gehouden.
		Dotatiën en opbrengst van het werk.	Collec-ten.	S U B S I D I Ë N			TOTAAL.	Kosten van admini-stratie.	Onderhoud en voeding.	Gereed-schappen, werkstof-fen en daggelden.	TOTAAL.	
				van de armbe-sturen.	van de gemeenten.	van den Staat.						
Zuid-Brabant .	1	f 7,957	"	f 3,650	"	"	f 11,607	f 1,683	f 3,431	f 6,493	f 11,607	135
Gelderland. . .	4	32,780	"	"	f 400	"	33,180	2,932	603	29,645	33,180	425
Oost-Vlaanderen.	1	50,000	f 1,600	958	50,100	"	102,658	8,960	"	93,698	102,658	1,226
West-Vlaanderen	5	950	1,040	2,710	"	"	4,700	475	2,275	1,950	4,700	627
Henegouwen . .	2	4,485	"	"	900	"	5,385	884	"	4,501	5,385	305
Holland.	8	94,958	5,084	879	145,340	"	246,261	40,331	81,322	124,608	246,261	1,834
Zeeland.	3	7,900	8,400	"	5,200	"	21,500	1,750	12,050	7,700	21,500	242
Antwerpen . . .	2	30,836	"	4,517	23,000	"	58,353	5,133	766	45,614	58,353	1,163
Vriesland . . .	9	6,738	"	"	1,239	"	7,977	639	88	7,250	7,977	343
Groningen . . .	2	780	9,145	"	"	"	9,875	354	8,766	755	9,875	135
	37	f 237,334	f 25,269	f 12,714	f 226,179	"	f 501,496	f 63,141	f 116,141	f 322,414	f 501,496	6,435

XXXI. *Verslag van den staat van het armwezen over 1819.*

(Bijlage behoorende bij het Verslag.)

TABEL der Bedelaars-werkhuizen. (N. 7.)

PROVINCIEEN.	Getal der gesigten.	BEDRAG DER INKOMSTEN.				BEDRAG DER UITGAVEN.				Bevolking.
		Dotatiën en opbrengst van het werk.	SOMMEN GEHEVEN OP		TOTAAL.	Kosten van administratie.	Onderhoud en voeding.	Gereedschappen, grondstoffen en dagloonen.	TOTAAL.	
			de schatkist.	de inkomsten der gemeenten.						
Antwerpen	1	f 29,810	f 22,339	f 52,887	f 105,036	f 9,630	f 65,140	f 27,200	f 101,970	600
Zuid-Brabant . . .	1	713	19,312	44,874	64,899	11,330	46,569	5,300	63,199	572
Henegouwen	1	1,200	11,944	32,966	46,111	7,040	35,440	2,400	44,880	450
Namen	1	1,056	7,874	23,050	31,980	6,359	21,412	2,000	29,771	207
West-Vlaanderen . .	3	10,550	10,435	29,822	50,808	7,646	32,741	10,500	50,887	380
Noord-Holland . . .	1	15,000	28,096	89,500	132,594	13,075	105,100	13,000	131,175	750
	8	f 58,329	f 100,000	f 273,099	f 431,428	f 55,080	f 306,402	f 60,400	f 421,882	2,959

AANMERKINGEN. De tegenwoordige staat is, volgens de gearresteerde begrootingen voor de dienst van 1819, opgemaakt. Het onderscheid, hetwelk tusschen het beloop der uitgaven en dat der inkomsten besaat, is, door het slot der rekening op den 31sten December 1819, vereffend geworden.